

Redactioneel: Slingerbewegingen

Jacques van Lankveld

Open Universiteit, Heerlen

Een laatste redactioneel is voor een hoofdredacteur de uitgelezen gelegenheid (en uitdaging) om zijn gedachten eens heerlijk de vrije loop te laten. Ik maak daar graag gebruik van.

Laat ik beginnen met te zeggen dat ik blij ben dat Peter Leusink vanaf dit nummer van TvS de fakkel van mij overneemt. Ik ben er van overtuigd dat het tijdschrift bij hem in goede handen is, zowel wat betreft zijn uitstekende contacten met de seksuologen en onderzoekers in Nederland en Vlaanderen, als wat betreft zijn kritisch wetenschappelijke attitude. Hij gaat voor kwaliteit en dat zal te merken zijn.

In de tien jaar van mijn hoofdredacteurschap van het Tijdschrift voor Seksuologie (tijdens de eerste jaren met mede-hoofdredacteur Michiel Hengeveld) heb ik 291 manuscripten toegezonden gekregen. Die werden meestal door twee reviewers, soms door drie, en door mijzelf beoordeeld op geschiktheid en kwaliteit. Het overgrote deel van wat ingezonden werd, is ook gepubliceerd. Dat ging soms heel gemakkelijk, omdat er nauwelijks iets op een manuscript was aan te merken. Vaker had de auteur een herkansing nodig om op de kritische commentaren en vragen van de reviewers te reageren. In een klein aantal gevallen moest er door reviewers of door mijzelf meer meegeholpen worden. Het aantal vroeg of laat afgewezen manuscripten is op de vingers van twee a drie handen te tellen. De slaagkans zou dus voor collega's die overwegen om hun onderzoeksresultaten of hun gedachten anderszins in een artikel te gieten geen be-

lemmering hoeven te vormen.

Het is in deze tien jaar geen probleem geweest om de kolommen van het TvS te vullen. Voortdurend werden er spontaan manuscripten ingezonden. Soms was het nodig om een auteur aan te sporen om zijn of haar onderzoek of lezing tot een artikel te bewerken. Door de bank genomen lag het niveau van de inzendingen hoog. Als illustratie daarvan kan gelden dat van sommige artikelen later vertalingen zijn verschenen in engelstalige wetenschappelijke tijdschriften. Een publicatie in het Tijdschrift voor Seksuologie kan dus een prima opstapje vormen naar een internationale publicatie. In andere gevallen heb ik aange drongen op een nederlandse vertaling van een artikel dat al internationaal was gepubliceerd, maar dat zo interessant was voor het TvS-lezerspubliek dat vertaling en herpublicatie toch de moeite waard waren.

Hier raak ik een heikel punt. Het geldt minder voor auteurs die vooral essays schrijven of die schrijven over casuïstiek uit hun klinische praktijk, maar waarom zouden seksonderzoekers in Vlaanderen en Nederland hun onderzoeksresultaten eigenlijk publiceren in het TvS? Zeker aan de universiteiten is de druk hoog om punten te scoren en dat doe je door internationaal te publiceren en, op enkele uitzonderingen na, niet in Nederlandstalige tijdschriften. Toch is het voor onderzoekers ook belangrijk om in eigen land te laten zien waar ze mee bezig zijn, om zo het draagvlak voor hun research te onderhouden. En gelukkig zijn de meesten bereid om ook energie te steken in het schrijven voor een nationaal lezerspubliek. Dat geldt zeker voor de sociaal-seksuologische onderzoekers van de RutgersNissoGroep die de weg naar het TvS dan ook vaak en met succes weten te vinden.

Een aantal zaken vallen mij op als ik de laatste tien jaargangen nog eens doorblader. Zo was er, bijvoorbeeld, een flinke toename merkbaar van onderzoeksartikelen vanuit het forensische seksuologie-

veld. Wellicht had deze toename te maken met het moeizame functioneren en uiteindelijk teloorgaan van de Vereniging Forensische Seksuologie waardoor voor de onderzoekers in dat veld de mogelijkheden afnamen om hun onderzoek voor een publiek in eigen land op studiedagen te presenteren. Ook is de hoeveelheid onderzoek in absolute zin het in domein van de forensische seksuologie in deze tien jaar toegenomen. Verder kwamen er meer artikelen in het TvS terecht met daarin de resultaten van experimenteel onderzoek. Het aantal centra in de Lage Landen waar experimenteel seksonderzoek floreert is gestegen en de neerslag daarvan in de TvS-kolommen is een goede zaak. Daarentegen heb ik de indruk dat er minder casuïstiek en ervaringen uit de klinische praktijk ingezonden zijn. Ik heb nagelaten om een echte inhoudsanalyse uit te voeren op de ruim 200 artikelen die we in deze jaren hebben opgenomen en de artikelen uit eerdere perioden, zodat het bij een indruk moet blijven.

Wat zeggen deze artikelen in het TvS over de bredere ontwikkelingen in het seksuologische veld? In elk geval maken ze duidelijk dat wetenschappelijk onderzoek naar seksualiteit hier ten lande mogelijk is. Natuurlijk konden onderzoekers met een aanstelling aan de universiteiten en andere onderzoeksinstellingen zoals het voormalige NISSO en TNO altijd al onderzoek uitvoeren. En als er goede subsidieaanvragen voor seksonderzoek werden ingediend, werden die ook in voorafgaande decennia soms gehonoreerd. De verruiming van de specifiek op seksualiteit en, moderner, op seksuele gezondheid toegespitste subsidieprogramma's, bijv. bij ZonMW, het Belgische FWO, en via de Europese Unie, heeft echter een wat constantere geldstroom op gang gebracht in het seksonderzoek. De belangstelling van publiek, wetenschap en politiek voor gewone en problematische seksualiteit heeft vanaf - grofweg - de zestiger jaren sterk gefluctueerd. Zo heeft de overheid het geven van seksuele voorlichting in het onderwijs decennialang noodzakelijk gevonden en daar geld voor opzij gezet. Terwijl enerzijds deze stroom vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw opdroogde is er in het afgelopen decennium anderzijds wel weer overheids-geld gestoken in het opzetten van brede seksuele gezondheidszorg binnen de publieke gezondheidszorg via het Sense programma. Het Belgische FWO financiert nu een grootschalig onderzoek naar de seksuele gezondheid van de Vlamingen.

Ook maakt de inhoud van het TvS duidelijk dat de volle breedte van de seksuologie nog steeds bestaat en de aandacht heeft. Het gaat nog steeds over seksuele ontwikkeling, seksueel geweld en misbruik, gen-

deridentiteitsproblemen, seksuele disfuncties en parafilieën. Er komen onderwerpen bij, zoals overmatig seksueel verlangen, dwangmatig seksueel gedrag, teveel aan seksuele opwindning bij vrouwen en anderzijds aseksualiteit, maar er zijn, behalve het celibaat en masturbatie, weinig klassieke seksuologische onderwerpen die niet in de recente TvS-nummers terug te vinden zijn.

Kun je na het lezen van tien jaar TvS zeggen waar de wetenschappelijke seksuologie als vakgebied naar toe gaat? Dat is niet zo een-twee-drie het geval. Om te beginnen zou het arrogant zijn om daar een algemene uitspraak over te doen. Er is immers niet één seksuologie. Seksuologie is een wetenschappelijke interdiscipline; het onderzoek naar verschijnselen in dit veld gebeurt vanuit verschillende disciplines, biologisch, psychologisch, sociologisch, filosofisch, maar ook vanuit compleet andere hoeken zoals de literatuurwetenschap en de geschiedschrijving. Er is geen sprake van één unificerende theorie die de vele verschijnselen, die ons vakgebied bevolken, kan verklaren en voorspellen. Er zijn in de laatste honderdvijftig jaar grote slingerbewegingen geweest in het dominante perspectief op seksualiteit. Die gingen vanuit de theologie naar de psychiatrie, naar de psychologie en sociologie, daarna weer naar de biologie en - naar mijn indruk - meest recent weer meer naar de psychologie, maar dan vooral de biologische psychologie. Daarnaast neemt niet alleen in het TvS, maar in de meeste seksuologische tijdschriften, na twintig jaar krachtig overwicht van de biologie, nu de aandacht weer toe voor relationele en culturele factoren. We komen er - door de grotere participatie van onderzoekers uit Midden- en Zuid-Amerika, uit Afrika en het Midden-Oosten, maar vooral ook van de Oost-Aziatische landen - achter dat Europa en Noord-Amerika niet de enige plaatsen ter wereld zijn waar seksonderzoek plaatsvindt, maar ook dat het vele medisch-biologische onderzoek dat elders plaatsvindt een sterk stempel drukt op de internationale seksuologische (research)agenda. Op een ISSM-congres in Zuid-Korea, waar de meerderheid van de sprekers uit de Oost-Aziatische regio komt, valt het eurocentrisme of het amerikocentrisme van sommige sprekers wel erg op (en uit de toon).

Tenslotte duidt de discussie over de plaats van het seksonderzoek ten opzichte van andere onderzoeksterreinen en -thema's in mijn ogen op een interessante ontwikkeling. En daarvan zie ik ook in sommige artikelen in het TvS de consequenties. Een jong vakgebied als de seksuologie blijft niet altijd jong, maar 'comes of age'. In de vroege fasen van de ontwikkeling was het zaak om de nadruk te leggen op

het bijzondere van de seksuologie; waarom zou er anders zo nodig aandacht voor moeten komen? Maar de voordelen van een ontwikkeling in ‘splendid isolation’ zijn misschien niet onbeperkt houdbaar. Het vakgebied let hier zelf gelukkig kritisch op. Zo was er ruim een jaar geleden een discussie, aangezwengeld door Binik en Meana (2009), twee onderzoekers van seksuele pijnproblemen, over de vraag hoe speciaal sekstherapie nu eigenlijk is ten opzichte van de mainstream van de cognitieve gedragstherapie. Verdient het onderzoek van seksueel gedrag en seksuele emoties en de sekstherapie de speciale plek die het in psychologenland heeft en is het daar ook bij gebaat? Om maar eens een ander veld te noemen: problemen met eetgedrag worden gewoon onderzocht ‘in de boezem’ van de algemene experimentele en klinische psychologie. Er zijn weliswaar speciale tijdschriften voor eetstoornissen, en congressen die zich helemaal daarop richten, maar je krijgt toch niet het gevoel dat het daar om een zelfstandige ‘eet-ologie’ gaat. Er bestaat ook niet zoiets als een ‘depressiologie’. Volgens mij heeft opname van het onderzoek naar seks in de mainstream van de psychologie, biologie, sociologie inmiddels belangrijke voordelen, doordat theorieën, modellen en onderzoeksmethoden die daar gemeengoed zijn ook kunnen doorstromen naar het seksonderzoek en daar hun waarde kunnen aantonen. Er is input en feedback nodig vanuit die andere domeinen om het seksonderzoek nieuwe impulsen te geven.

De morele en emotionele beladenheid van seks blijft, zo is mijn overtuiging, altijd toch nog een bijzondere rol spelen in seksonderzoek en seksuologische hulpverlening. Deze speciale positie die seksualiteit in ons aller leven inneemt is terug te vinden in verschijnselen als selectief deelnemen aan seksonderzoek. Daardoor is seksonderzoek een stuk lastiger uit te voeren dan sommig ander onderzoek. Het is ook moeilijker te interpreteren omdat je soms niet weet voor wie de uitkomsten representatief zijn. Mensen doen minder makkelijk mee aan seksonderzoek dan aan ander onderzoek, en hoe dichter bij het lijf dat onderzoek komt, des te meer potentiële proefpersonen er afvallen. Gêne is ook de motiverende factor voor onderrapportage van seksuele moeilijkheden in de reguliere hulpverlening en de moeite die niet-seksuologische hulpverleners steeds maar weer erva-

ren als ze hun cliënten of patiënten zouden moeten bevragen op eventuele seksproblemen. We schamen ons om daar over te beginnen en om het toe te geven als er iets aan de hand is. Dat hoort bij de algemene terughoudendheid die mensen hebben om hun persoonlijke seksuele gedragingen en ervaringen openlijk te communiceren. Openheid over je seksuele zijn maakt je kwetsbaar.

Verder speculerend is het denkbaar dat gène rondom seks vanuit evolutionair perspectief plausibel is. Je kansen op de markt van liefde, geluk en relaties hangt samen met het goed (maar veilig) kunnen etaleren van je reproductieve kwaliteiten (Miller, 2002). Tegen mensen die het misschien niet voor zich kunnen houden is openlijk spreken over je erectieprobleem, je gebrek aan seksuele interesse, of je probleem van pijn bij seks geen goede reclame. Ze voorspellen een lagere kans op het (kunnen) hebben van seks, en het verwekken van offspring. Bovendien, als de seks niet goed is, wat zegt dat dan over de rest van je lichamelijke en psychische gezondheid, die van groot belang is (of: wás in de era waarin onze huidige genetische eigenschappen zijn samengesteld) om het kroost tot de reproductieve leeftijd in leven te houden. Misschien is dit zelfs een factor in de grote internationale belangstelling die een aantal jaren geleden heeft bestaan voor de erectiestoornis als mogelijke vroege voorspeller van hart- en vaatziekten. Daarin blijft seksuologie bijzonder, dunkt mij.

Enmaal hier met mijn gedachten aangekomen, is het tijd om hun vrije loop een halt toe te roepen. Ik wil dit redactioneel afsluiten met dank voor de aangename samenwerking en voor het ervaren vertrouwen van auteurs, redactie, en van het bestuur van het Tijdschrift voor Seksuologie.

Literatuur

- Binik, Y. M., & Meana, M. (2009). The future of sex therapy: Specialization or marginalization? *Archives of Sexual Behavior*, 38, 1016-1027.
- Masters, W., & Johnson, V. (1970). *Human sexual inadequacy*. Boston: Little, Brown.
- Miller, G. F. (2001). *De parende geest. Seksuele selectie en de evolutie van het bewustzijn*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Contact.